

5. VII Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих учених – 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://stu.cn.ua/media/files/conference/inoroz2018-t.pdf>

VII International scientific conference of students and young scientists – 2018 [VII Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia studentiv ta molodykh uchenykh], available at: <https://stu.cn.ua/media/files/conference/inoroz2018-t.pdf>

6. Еміграція по-українськи: «відтік мізків» чи світовий досвід? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://news.finance.ua/ua/news/-/252967/emigratsiya-po-ukrayinsky-vidtik-mizkiv-chy-svitoviy-dosvid>

“Emigrationin Ukrainian: "brain drain" or world experience?” [“Emihratsiia po-ukrayinsky: "vidtik mizkiv" chy svitovyi dosvid?”], available at: <https://news.finance.ua/ua/news/-/252967/emigratsiya-po-ukrayinsky-vidtik-mizkiv-chy-svitoviy-dosvid>

Єсінова Ніна Ігорівна, канд. техн. наук, доц., проректор з організаційно-виховної роботи та професор кафедри економіки та управління, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-53; e-mail: ninaesinova2016@gmail.com.

Esinova Nina, PhD in Technical Science, Assoc. Prof., Vice-rector of Organizational and Educational Work and Professor of the Department of Economics and Management, Kharkiv State University of Food Tehnology and Trade. Address: Klochkivska st., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)349-45-53; e-mail: ninaesinova2016@gmail.com.

DOI: 10.5281/zenodo.5040360

УДК 336.74:658.114

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

А.М. Волосов, О.В. Михайлова

Розглянуто еволюцію наукових поглядів на процес формування концепції грошового потоку як інструменту управління ефективністю і розвитком підприємства. Систематизовано й охарактеризовано основні підходи до трактування змісту грошового потоку. На основі аналізу

© Волосов А.М., Михайлова О.В., 2021

обмежень статичного і динамічного підходів до опису сутності грошових потоків підприємства запропоновано використання агрегованого підходу як такого, що найбільш повно враховує всі властивості грошових потоків.

Ключові слова: грошовий потік, чистий грошовий потік, статичний підхід, динамічний підхід, агрегований підхід, ліквідність, платоспроможність, кредитоспроможність.

APPROACHES TO THE ENTERPRISE CASH FLOWS ESSENCE DETERMINING

A. Volosov, O. Mykhailova

Enterprise cash flows are important independent object of management, since they serve all types of enterprise activities. Effective cash flow management requires clear understanding of their essence. The cash flows role in the economy is substantiated by the functioning of a large number of financial assets. It determines the complexity and ambiguity of this concept interpretation in the scientific literature. Foreign analysts mark the following meanings of «cash flow» concept:

- in the aspect of statistics and accounting – quantitative expression of the funds which are available at the disposal of the enterprise at a certain point of time;*
- for investors – expected future income from investments;*
- for management purposes – information about cash flow in previous periods or plan for their movement in the future.*

Currently, several approaches are formed for enterprise cash flows essence and content determining. Static approach representatives define cash flows as the difference between cash receipts and expenditures. In this case, the concepts of positive, negative and net cash flow are used. Under such circumstances, the accounting approach prevails, which does not always provide correct choice of analysis and assessment methods as well as cash flow management. The dynamic approach considers the cash flow as cash flow receipts and payments over a period of time. The research paper compares the static and dynamic approaches in the following areas: research object, base category, fixation time, indicator and scope. The development of scientific thought in the direction of deepening and clarifying certain aspects of the cash flows essence leads to aggregated approach arising. This approach is the most complex, as it includes both dynamic and static (at a specific date) cash flow characteristics. In contrast to the static and dynamic approaches, the aggregated one takes into account all cash flows characteristics.

Keywords: *cash flow, net cash flow, static approach, dynamic approach, aggregated approach, liquidity, solvency, creditworthiness.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ефективність функціонування сучасних суб'єктів господарювання значною мірою залежить від організації ефективної системи управління грошовими потоками. Грошові потоки підприємства в усіх його видах і формах є важливим самостійним об'єктом управління. Це зумовлено тим, що

вони обслуговують фінансово-господарську діяльність в усіх її проявах. Тому знання та практичне використання сучасних принципів, механізмів і методів ефективного управління грошовими потоками дозволяє забезпечити перехід підприємства до нової якості економічного розвитку. У свою чергу, ефективне управління грошовими потоками є неможливим без чіткого розуміння їх сутності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти управління грошовими потоками активно висвітлюються зарубіжними та вітчизняними науковцями впродовж усього розвитку економічної науки [2–14; 17; 18; 21–31; 33]. Однак дотепер не сформувалось єдиної наукової думки щодо змістового навантаження грошових потоків. В економічній літературі тривають наукові дискусії щодо сутності та змістових характеристик грошового потоку підприємства. Так, А. Загородній, Г. Вознюк [14] та Р. Тянь [17], розглядаючи проблему з точки зору спроможності акумулювати кошти для обслуговування господарського обороту та забезпечення надійності їх прогнозування, визначають грошовий потік як результат надходження та витрачання коштів. Г. Крамаренко під час фінансового аналізу грошових потоків виділяє таку важливу їх характеристику, як динамічний характер, і розглядає як рух грошових коштів [21]. Таку саму позицію висловлюють В. Гросул та О. Антонова, досліджуючи грошовий потік як індикатор рівня фінансової безпеки [33]. Різноманітність думок учених щодо сутнісних характеристик грошового потоку підприємства підтверджується й дослідженнями концепцій грошових потоків О.Г. Янковим, який асоціює їх із будь-якою фінансовою операцією [5]. Ураховуючи вплив грошових потоків на різнобічні результати фінансово-господарської діяльності підприємств, А. Поддєрьогін [27], Р. Костирко [25], Г. Дребіт [28] характеризують їх більш комплексно. Однак поза їх увагою залишається такий їх важливий аспект, як зв'язок з економічною перспективою підприємства.

Отже, наукові доробки цих та інших авторів здебільшого мають певний фрагментарний характер, стосуються окремих аспектів процесу управління грошовими потоками, висвітлюючи певні суб'єктивні вподобання науковців. Істотні відмінності в результатах дослідження вчених потребують систематизації наукових підходів до визначення сутності грошових потоків як основи створення об'єктивного та надійного методичного інструментарію управління ними.

Метою статті є систематизація наукових підходів до сутності грошових потоків підприємства. Досягнення визначеної мети

зумовило розв'язання таких завдань: дослідити наукові підходи до визначення сутності грошового потоку підприємства; виділити ключові аспекти грошових потоків; систематизувати підходи відповідно до ключових змістових характеристик цієї категорії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність будь-якого суб'єкта господарювання нерозривно пов'язана з рухом грошових коштів, оскільки будь-яка господарська операція передбачає або їх надходження, або витрачання. Вони обслуговують операційну, інвестиційну та фінансову види діяльності підприємства, причому грошовий потік є безперервним та образно порівнюється із системою «фінансового кровообігу», яка відповідає за життєздатність господарюючого суб'єкта.

Роль грошових коштів в економіці пов'язана з функціонуванням значної кількості фінансових активів, що зумовлює складність і неоднозначність трактувань цього поняття в науковій літературі.

Перші міркування щодо причин і функціонування грошових коштів представлено в працях Аристотеля, який висловлював свої думки стосовно «мистецтва робити гроші» [1].

Подальший розвиток економічної думки відбувався в межах теорії раннього меркантилізму та характеризував появою монетаристської концепції, зміст якої полягає в ототоженні багатства нації з грошовою масою. Тривалий час науковці досліджували макроекономічні проблеми грошових коштів та їх оборот. Поступово в економічній теорії доходять розуміння, що джерела багатства знаходяться у внутрішньому середовищі суб'єктів господарювання.

Формування теорії капіталу К. Марксом базувалося на властивості грошей, які використовуються в господарському обороті, зростати за вартістю. Рух і перетворення цієї вартості поєднують усі речові форми капіталу в єдине ціле. Важливим для розуміння сутності грошових потоків був також їх розгляд як необхідного продукту обміну [2].

Наступні дослідження йшли в напрямі розширення та поглиблення теорії грошових коштів і капіталу. Представники західної економічної науки (І. Фішер, К. Бруннер, А. Шварц, Д. Лейдер, Ф. Модільяні та ін.), досліджуючи сутність грошових коштів, значну увагу приділяють моделюванню грошових потоків із метою виявлення функціональної залежності між попитом і пропозицією грошових коштів, з одного боку, та рівнем цін, зайнятістю, виробництвом – з іншого.

Розвиток монетаристської концепції, з одного боку, та теорії капіталу, з іншого, зумовив появу грошового трактування капіталу представниками Чиказької економічної школи М. Фрідмана, згідно з

якою товарно-грошові потоки є головною формою руху капіталу. Грошову теорію представники цього напрямку розуміють як гнучкий інструмент дослідження ділової активності й управління під час вибору перспективних рішень [3].

Результатом розвитку економічної теорії, виділення такої сфери науки, як фінансовий менеджмент, у самостійну галузь, а також об'єктивності грошового потоку й активних його досліджень стало формування в середині 50-х років ХХ ст. базової концепції грошового потоку. Грошовий потік за цією концепцією може бути асоційованим із будь-якою фінансовою операцією [4; 5]. Під грошовим потоком розуміють безліч виплат і надходжень грошових коштів, розподілених у часі.

Зв'язок грошових коштів зі значною кількістю фінансових активів обумовлює складність і неоднозначність цієї категорії. Із цієї причини останнім часом у фінансово-економічній науці формуються різні підходи до визначення сутності та змістових характеристик грошового потоку підприємства. Проблеми визначення, оцінки й аналізу грошових потоків підприємства висвітлювали як зарубіжні: Л. Бернстайн, С. Брігхем, Дж.К. Ван Хорн, Ж. Рішар, Б. Коласс, І. Балабанов, В. Бочаров та ін. [4; 6–10; 31; 32] так і вітчизняні науковці: І. Бланк, Г. Кірейцев, Л. Лігоненко, Є. Мних, О. Павловська та ін. [11; 16; 20; 24; 30]. Їх теоретичні нароби мають дискусійний характер і не надають однозначного визначення грошового потоку. Підходи науковців до визначення сутності грошових потоків наведено в табл. 1.

У зарубіжній теорії фінансового менеджменту під грошовим потоком часто розуміють чисті грошові надходження, тобто різницю між сукупними надходженнями грошових коштів та їх витрачанням. Таке трактування відображає лише одну з характеристик грошових коштів, не враховуючи їх руху та ускладнюючи використання цієї характеристики для реалізації динамічного підходу під час управління.

Деякі зарубіжні теоретики (Л. Бернстайн, С. Брігхем) використовують термін «грошові потоки» для ідентифікації процесу руху грошових коштів, маючи на увазі реальні й очікувані їх надходження й витрати як складові оборотних засобів [6; 7]. Така інтерпретація, на нашу думку, не виражає у повному обсязі змістовної характеристики цього поняття. Л. Гапенські розглядає грошові потоки як чисті грошові кошти, які надходять і витрачаються підприємством протягом певного періоду [6]. Автор включає до їх складу чистий дохід і амортизацію. Чистий дохід, за його трактуванням відрізняється від прибутку тим, що з його обсягу не відраховані платежі за зобов'язаннями та інші витрати фінансової діяльності. Цей підхід, на

нашу думку, недостатньо повно розкриває сутність категорії, не враховує термінів їх формування, особливостей операційного циклу й інших аспектів.

Таблиця 1

**Підходи науковців до визначення сутності поняття
«грошовий потік»**

Автор	Визначення
1	2
Статичний підхід	
Л. Бернстайн [7], Є. Брігхем, Л. Гапенські [6]	Фактично чисті наявні кошти, які надходять і витрачаються підприємством протягом певного періоду
Е. Нікбахт, А. Гропеллі [8]	Міра ліквідності компанії, що складається з чистого доходу та безготівкових витрат, таких як амортизаційні відрахування
Дж.К. Ван Хорн [4]	Потоки готівки, що мають безперервний характер; чистий робочий капітал
Б. Коласс [9]	Надлишок коштів, що утворюється на підприємстві внаслідок усіх операцій
Т. Райс, Б. Коллі [10]	Індикатор кредитоспроможності та платоспроможності підприємства – здатність генерувати додаткові обсяги грошових коштів для погашення зобов'язань із позики
І. Бланк [11]	Сукупність надходження та вибуття грошових коштів за певний період часу, що формуються під час господарської діяльності: рух, пов'язаний із факторами часу, ризику та ліквідності
В. Бочаров [12]	Рух грошових коштів, що прямує до нуля, оскільки негативний результат від одного з видів господарської діяльності підприємства має компенсуватися позитивним від іншого
А. Загородній, Л. Вознюк [14], В. Краменко [15], О. Павловська [16], Р. Тянь [17]	Грошовий потік – надходження і витрати грошових коштів під час господарської діяльності підприємства
М. Покровський [13]	Грошовий потік – це результат господарської діяльності, що виражається в надходженні, розподілі й використанні грошових коштів, який залежить від багатofакторного внутрішнього і зовнішнього середовища суб'єкта господарювання
Динамічний підхід	
В. Ковальов [18]	Безліч розподілених у часі виплат і надходжень у широкому значенні. Елементами є дохід, витрати, прибуток, платежі тощо

Продовження табл. 1

1	2
І. Маркіна [19], Є. Мних [20], Г. Крамаренко [21],	Сукупність розподілених за часом надходжень і виплат грошових коштів, які утворюються під час господарської діяльності підприємства і пов'язані із забезпеченням його платоспроможності
Н. Хахонова [22]	Цілеспрямований рух грошових коштів та їх еквівалентів, що вимірюється у грошовому вираженні на одиницю часу
Агрегований підхід	
О. Сорокіна [23]	Агрегована категорія, яка включає до свого складу різні види потоків, що обслуговують фінансово-господарську діяльність
Л. Лігоненко, Г. Ситник [24], Р. Костирко [25]	Система розподілених у часі надходжень і витрат коштів, що генеруються господарською діяльністю, супроводжуються рухом вартості та виступають зовнішньою ознакою функціонування підприємства
Т. Мерна, Ф. Аль-Тхані [26]	Як єдиний потік, так і агрегована кількість потоків за фіксований період часу
А. Поддєрьогін [27]	Сукупність послідовно розподілених у часі подій, які пов'язані з відокремленням та логічно завершеним фактом зміни власника грошових ресурсів через виконання зобов'язань між економічними агентами
Г. Дребіт [28]	Спрямований рух грошових коштів, який виражається в їх надходженні, розподілі та вибутті під час операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, результатом якого є наявний залишок грошових коштів та їх елементів

Думки, що грошовий потік складається з чистого доходу та безготівкових витрат, таких як амортизаційні відрахування, дотримуються також Є. Нікбахт та А. Гропеллі [8]. Науковці також характеризують грошовий потік як міру ліквідності компанії, що є важливим акцентом, оскільки цей індикатор дозволяє зацікавленим особам оцінити не лише властивості активів, але й умови залучення фінансових ресурсів для їх утворення.

За визначенням Дж.К. Ван Хорна грошовий потік є робочим капіталом, що збігається з позицією попередніх авторів [4]. Б. Коласс та Д. Хан характеризують грошові потоки величиною грошових коштів, що залишаються на підприємстві як різниця між їх надходженням і виплатами [9].

Дещо іншої точки зору дотримуються Т. Райс та Б. Коллі [10]. Розглядаючи грошові потоки як надходження та витрачання коштів, вони акцентують увагу на важливості врахування цього показника для

оцінки кредитного ризику та кредитоспроможності потенційного позичальника. Тобто грошові потоки висвітлюються з позиції здатності компанії самостійно генерувати кошти для обслуговування заборгованості. У цьому підході залишаються поза увагою питання, пов'язані з рухом грошових коштів.

Зосередження зарубіжних аналітиків на грошових коштах пояснюється визнанням їх особливої значущості, що втілилось у формуванні вищезгаданої концепції грошового потоку. Формулювання її основних положень вітчизняними науковцями може бути пов'язане з буквальним перекладом терміна cash flow як потоку готівки, тому не відбивати точного змісту. Це певним чином вплинуло на розкриття сутності поняття «грошовий потік».

На сучасному етапі зарубіжні аналітики виділяють декілька значень поняття cash flow:

- у статистичному й обліковому аспектах – як кількісний вираз грошових коштів, що мають у розпорядженні суб'єкти господарювання в певний момент часу;

- для інвесторів – очікуваний у майбутньому дохід від інвестицій;

- для цілей управління (динамічний аспект) – інформація про рух грошових коштів у попередніх періодах або план їх руху в перспективі.

Визначення сутності грошового потоку зазначеними авторами надано переважно з позиції статичного підходу.

Більшість науковців виділяють два основних підходи до характеристики сутності грошового потоку: статичний і динамічний. Представники першого підходу – І. Бланк, В. Бочаров, А. Загородній, Л. Вознюк, В. Краменко, О. Павловська, Р. Тян, Б. Коласс та ін. – визначають грошові потоки як різницю між отриманими та сплаченими підприємством грошовими коштами за певний період часу. І. Бланк разом із цим відзначає формування цих коштів під час всіх видів господарської діяльності, а також зв'язок руху грошових коштів із чинниками часу, ризику та ліквідності [11]. Важливою є думка науковця про грошові потоки як один із найбільш важливих показників, що характеризують ефект від інвестицій у вигляді грошових коштів, які повертаються інвестору [11].

В. Бочаров підкреслює такий аспект надходжень і витрат грошових ресурсів, як їх розподілення в часі та просторі [12]. Проте його трактування відображає оборот капіталу тільки в його найбільш ліквідній (грошовій) формі.

Представники статичного підходу, визначаючи грошові потоки як різницю між надходженням грошових коштів та їх витратами,

користуються поняттями позитивного, від'ємного та чистого грошового потоку. Надходження грошових коштів називають позитивним грошовим потоком, вибуття – від'ємним. Чистий грошовий потік як різниця між двома зазначеними величинами може також мати плюсове або від'ємне значення. Позитивне значення чистого грошового потоку свідчить про нарощування грошових коштів, а від'ємне – про їх зменшення. Так, В. Бочаров підкреслює, що збалансованість руху грошових коштів досягається за умови прямування чистого грошового потоку до нуля, оскільки негативний результат від одного з видів господарської діяльності має компенсуватися позитивним від інших [12].

Дотримуючись статичного підходу до трактування сутності грошового потоку, М. Покровський характеризує його як результат господарської діяльності, що виражається в надходженні, розподілі та використанні грошових коштів і залежить від багатofакторного внутрішнього та зовнішнього середовища суб'єкта господарювання [13]. Таке визначення грошового потоку може асоціюватись із прибутком як фінансовим результатом діяльності суб'єктів господарювання. Таке ототожнення може привести до неправильного трактування фінансового стану підприємства. Прибуток характеризує фінансовий результат діяльності підприємства за певний період часу, що не збігається з реальним надходженням грошових коштів. Величина прибутку, як і витрати на виробництво продукції, розраховується після її реалізації, а не в момент сплати грошей. Окрім того, грошові потоки характеризують рух усіх грошових коштів, зокрема тих, що не враховують при підрахунках прибутку: капітальні вкладення, боргові виплати кредиторам, позикові й авансові кошти тощо. Таким чином, наявність прибутку не означає наявності вільних грошових коштів, які можуть бути витрачені в цей момент.

Отже, відповідно до статичного підходу грошові потоки характеризуються з позиції розміру, напрямку руху (вхідні та вихідні) та часу. У цьому випадку переважає бухгалтерський підхід, що не завжди сприяє правильному вибору методів його аналізу, оцінки й управління.

Прихильники динамічного підходу – В. Ковальов, Г. Крамаренко, І. Маркіна, Є. Мних та ін. – розглядають грошовий потік як рух грошових коштів, тобто надходження та виплати протягом певного періоду часу. В. Ковальов трактує грошовий потік як безліч розподілених у часі виплат і надходжень, що розуміють у широкому значенні. Як елементи грошового потоку автор виділяє дохід, витрати, прибуток, платежі та ін. Він акцентує увагу переважно на очікуваних грошових потоках. Саме для таких потоків розроблено

формалізовані методи та критерії, що дозволяють приймати обґрунтовані рішення фінансового характеру [18]. Аналогічної думки дотримуються Є. Мних та І. Маркіна [19; 20]. І. Маркіна підкреслює зв'язок руху грошових коштів із забезпеченням платоспроможності суб'єктів господарювання.

Н. Хахонова формулює грошові потоки як цілеспрямований рух грошових коштів та їх еквівалентів, що використовуються у грошовому вираженні на одиницю часу, виділяючи таку важливу характеристику, як спрямованість на досягнення певних цілей [22].

У межах динамічного підходу трактування грошових потоків більш точно характеризує його як одну з базових категорій ринкової економіки, яка відбиває всі аспекти господарсько-фінансової діяльності та може служити орієнтиром під час обґрунтування управлінських рішень.

Дослідження сутності й зміст у грошових потоків із позиції різних науковців дало змогу виділити основні напрями порівняння статичного та динамічного підходів і виявити відмінності між цими напрямками (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняння статичного та динамічного підходів до трактування сутності «грошовий потік»

Порівняльна характеристика	Статичний підхід	Динамічний підхід
Об'єкт дослідження	Чистий грошовий потік як результат надходжень і витрат	Процес руху грошових коштів
Базові категорії	Залишок грошових коштів на конкретний момент часу. Чистий грошовий потік. Чистий рух коштів	Рух грошових коштів. Надходження та витрати. Потік платежів
Час фіксації	Константа на певну дату	Оборот на певну дату
Індикатор	Платоспроможність у короткостроковому періоді	Фінансові можливості (ліквідність, кредитоспроможність, здатність до інвестування, розподіл прибутку)
Сфера застосування	Облік і аналіз фінансового стану	Оцінка фінансового стану та причин, що зумовлюють його певний рівень у суб'єкта господарювання. Управлінська діяльність

Таким чином, у статичному аспекті грошовий потік є кількісним вираженням грошей, які є в розпорядженні підприємства на певну дату. У цьому контексті відбувається його зіставлення із записами на облікових рахунках. У динамічному ж аспекті грошовий потік визначається як рух грошових коштів підприємства в часі або звіт про їх динаміку в попередніх періодах.

Розвиток наукової думки щодо поглиблення й уточнення окремих аспектів категоріальної сутності грошових потоків зумовив виділення деякими науковцями агрегованого підходу до трактування змісту цього поняття. Так, Г. Дребіт вважає цей підхід найбільш комплексним, оскільки він містить як динамічні, так і статичні (на певну дату) характеристики зазначеної категорії. Вона відзначає, що категорія «грошові потоки підприємства» є агрегованою, оскільки включає численні види грошових потоків, що генеруються на підприємстві й обслуговують його господарську діяльність [28]. У кожного конкретного підприємства є свій «унікальний грошовий потік». Він залежить від специфіки діяльності кожного суб'єкта господарювання: сфери функціонування, рівня забезпеченості виробництва ресурсами, обсягу реалізації, кількості працівників, виду діяльності, податкової політики, розрахункової дисципліни тощо [30].

У межах агрегованого підходу висловлює свою думку й О. Сорокіна. За її формулюванням, грошовий потік є агрегованою категорією, яка включає до свого складу різні види потоків, що обслуговують фінансово-господарську діяльність [23].

Комплексний характер визначення грошових потоків простежується в підходах Л. Лігоненко, Г. Ситник, Р. Костирко, які вважають їх системою розподілених у часі надходжень і витрат грошових коштів, що генеруються господарською діяльністю, супроводжуються рухом вартості та виступають зовнішньою ознакою функціонування підприємства [24; 25].

У своїх дослідженнях Т. Мерна та Ф. Аль-Тхані, підтримуючи попереднього автора Р. Костирко [25], визначають, що грошовий потік може бути як єдиним, так і агрегованою кількістю потоків за фіксований період часу [26].

До агрегованого підходу науковець Г. Дребіт [27] відносить і трактування грошового потоку А. Поддерьогіним як сукупності послідовно розподілених у часі подій, які пов'язані з відокремленням та логічно завершеним фактом зміни власника грошових ресурсів через виконання зобов'язань між економічними агентами [28].

Г. Дребіт вважає, що грошові потоки характеризуються не тільки рухом грошових коштів, але й результатом цього руху (чистим

грошовим потоком). На її думку, під грошовим потоком слід розуміти спрямований рух грошових коштів, який виражається в їх надходженні, розподілі та вибутті під час операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, результатом якого є наявний залишок грошових коштів та їх еквівалентів, що виступає статичною детермінантою грошових потоків [29].

Ми підтримуємо позицію цього автора, але вважаємо за доцільне доповнити її такими важливими сутнісними характеристиками грошових потоків, як індикатора економічної перспективи підприємства та критерій обґрунтування управлінських рішень внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами.

На відміну від статичного та динамічного, агрегований підхід ураховує всі характеристики грошових потоків, а саме: об'єкт дослідження, базові категорії, час фіксації, використання грошових потоків як індикатора фінансового стану та можливостей підприємства, сфера застосування, що сприяє повноцінному змістовому навантаженню цього поняття та більш широкому використанню в управлінській діяльності.

Висновки. Аналіз змістового навантаження грошових потоків свідчить про багатоаспектність цього поняття, що зумовило неоднозначність підходів до трактування їх сутності. Їх систематизація дозволяє не тільки фіксувати різні аспекти прояву грошових потоків, але й проаналізувати основні принципи, що є основою їх диференціації з метою вивчення й ефективного практичного застосування. Зокрема, можна більш кваліфіковано диференціювати грошові потоки, що стане підґрунтям повного розкриття їх сутності, розширить можливості їх теоретичного осмислення та створить передумови для ефективного розв'язання завдань управління. Саме на розвиток класифікації грошових потоків будуть спрямовані подальші дослідження. Пріоритетом стануть ознаки, що дозволять системно розкрити роль грошових потоків як індикатора економічної перспективи та критерію обґрунтування рішень різними стейкхолдерами.

Список джерел інформації / References

1. Економічна енциклопедія : у 3 т. / відпов. ред. С. В. Мочерний. – К. : Академія, 2000. – Т. 1. – 864 с.

Mocherny, S. (ed.) (2000), *Economic encyclopedia [Ekonomichna entsyklopediya]*, Academy, Kyiv, Vol. 1, 864 p.

2. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии : в 3 т. / К. Маркс. – М. : Политиздат, 1984. – Т. 1. – 830 с.

Marx, K. (1984), *Capital. Critique of Political Economy [Kapital. Kritika politicheskoy ekonomii]*, Politizdat, Moscow, Vol. 1, 830 p.

3. Фридман М. Количественная теория денег / М. Фридман. – М. : Эльф-пресс, 1996. – 121 с.
Friedman, M. (1996), *Quantitative theory of money* [*Kolichestvennaya teoriya deneg*], Elf-press, Moscow, 121 p.
4. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами / Дж. К. Ван Хорн. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 800 с.
Van Horn, J.K. (1999), *Fundamentals of financial management* [*Osnovy upravleniya finansami*], Finance and statistics, Moscow, 800 p.
5. Янковий О.Г. Основні концепції грошових потоків підприємства / О. Г. Янковий, Г. В. Кошельок // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – Одеса : Одеський нац. екон. ун-т, 2016. – № 2 (61). – С. 146–153.
Yankovy, O., Koshelok, H. (2016), “Basic concepts of cash flows of the enterprise”, *Bulletin of socio-economic research* [“Osnovni kontseptsiyi hroshovykh potokiv pidpryyemstva”, *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*], Odessa National University of Economics collection, Odessa, Vol. 2(61), pp. 146-153.
6. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент / Ю. Бригхем, Л. Гапенски. – СПб. : Экономическая школа, 1997. – Т. 2. – 669 с.
Brigham, J., Gapensky, L. (1997), *Financial management* [*Finansovuyu menedzhment*], School of Economics, St. Petersburg, Vol. 2, 669 p.
7. Бернштейн Л. А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация / Л. А. Бернштейн. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 623 с.
Bernstein, L. (2003), *Financial reporting analysis: Theory, practice and interpretation* [*Analiz finansovoy otchetnosti: Teoriya, praktika i interpretatsiya*], Finance and statistics, Moscow, 623 p.
8. Нікбахт, Е. Фінанси / Е. Нікбахт, А. Гропеллі. – К. : Основи, 1993. – 383 с.
Nikbacht, E., Gropeli, A. (1993), *Finance* [*Finansy*], Basics, Kyiv, 338 p.
9. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы / Б. Колласс. – М. : Финансы : ЮНИТИ, 1997. – 576 с.
Kolass, B. (1997), *Management of financial activities of the enterprise. Problems, concepts and methods* [*Upravleniye finansovoy deyatel'nostyu predpriyatiya. Problemy, kontseptsii i metody*], Finance, UNITI, Moscow, 576 p.
10. Райс Т. Финансовые инвестиции и риск / Т. Райс, Б. Коли. – К. : Издат. бюро ВНУ, 1995. – 592 с.
Rice, T., Koli, B. (1995), *Financial investments and risk* [*Finansovyye investitsii i risk*], VNU Publishing Bureau, Kyiv, 592 p.
11. Бланк И. А. Управление денежными потоками / И. А. Бланк. – К. : Ника-центр : Эльга, 2002. – 736 с.
Blank, I. (2002), *Cash flow management* [*Upravleniye denezhnymi potokami*], Nika-center, Elga, Kiev, 736 p.
12. Бочаров В. В. Корпоративные финансы / В. В. Бочаров, В. Е. Леонтьев. – СПб. : Питер, 2004. – 592 с.
Bocharov, V., Leontiev, V. (2004), *Corporate finance* [*Korporativnyye finansy*], Peter, St. Petersburg, 592 p.

13. Покровский Н. Совершенствование методов управления денежными потоками на предприятиях химической промышленности : автореф. дис. ... канд. экон. наук / Н. Покровский. – Нижний Новгород, 2012. – 24 с.

Pokrovsky, N. (2012), *Improvement of methods of cash flow management at enterprises of the chemical industry: Author's thesis* [Sovershenstvovaniye metodov upravleniye denezhnymi potokami na predpriyatiyakh khimicheskoy promyshlennosti: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk], Nizhny Novgorod, 24 p.

14. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Львів : Львівська політехніка, 2011. – 844 с.

Zagorodny, A., Voznyuk, G. (2011), *Financial and economic dictionary*, 3rd ed., revised. and ext. [*Finansovo-ekonomichnyy slovnyk*, 3-tye vyd., dop. i pererob.], Lviv Polytechnic, Lviv, 844 p.

15. Краменко В. Управління ресурсами підприємства / В. Краменко, Б. Холод. – К. : Центр навч. літ-ри, 2004. – 288 с.

Kramenko, V., Kholod, B. (2004), *Management of enterprise resources* [*Upravlinnya resursamy pidpryyemstva*], Center for Educational Literature, Kyiv, 288 p.

16. Павловська О.В. Фінансовий аналіз / О. В. Павловська, Н. М. Пригуляк, Н. Ю. Невмержицька. – К. : КНЕУ, 2002. – 388 с.

Pavlovskaya, O., Prytulyak, N., Nevmerzhyska, N. (2002), *Financial analysis* [*Finansovyy analiz*], KNEU, Kyiv, 388 s.

17. Тян Р. Б. Структурний аналіз грошових потоків із метою підвищення надійності їх прогнозування / Р. Б. Тян, О. В. Лисенко // Фінанси України. – 2012. – № 5. – С. 110–120.

Tian, R., Lysenko, O. (2012), “Structural analysis of cash flows to increase the reliability of their forecasting”, *Finance of Ukraine* [“Strukturnyy analiz hroshovykh potokiv iz metoyu pidvyshchennya nadiynosti yikh prohozuvannya”, *Finansy Ukrainy*], No 5, pp. 110-120.

18. Ковалев В. В. Финансовый менеджмент: теория и практика / В. В. Ковалев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Велби : Проспект, 2007. – 1024 с.

Kovalev, V. (2007), *Financial management: theory and practice*, 2nd ed., revised. and ext. [*Finansovyy menedzhment: teoriya i praktika*, 2-ye izd., pererab. i dop.], TK Welby, Prospect Publishing House, Moscow, 1024 p.

19. Маркіна І. А. Менеджмент підприємства / І. А. Маркіна. – К. : Вища школа, 2000. – 276 с.

Markina, I. (2000), *Enterprise management* [*Menedzhment pidpryyemstva*], Vyshcha shkola, Kyiv, 276 p.

20. Мних Є. Економічний аналіз діяльності підприємства / Є. Мних. – К. : КНТЕУ, 2008. – 514 с.

Mnykh, Y. (2008), *Economic analysis of the enterprise* [*Ekonomichnyy analiz diyal'nosti pidpryyemstva*], KNTEU, Kyiv, 514 p.

21. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр учбової літ-ри, 2008. – 392 с.

Kramarenko, G., Chorna, O. (2008), *Financial analysis [Finansovyy analiz]*, Center for Educational Literature, Kyiv, 392 p.

22. Хахонова Н. Развитие методологии контроллинга [Электронный ресурс] / Н. Хахонова // Наука и мир. – 2013. – Режим доступа : <http://www.w-science.ru/test.html>

Khakhonova, N. (2013), “Development of controlling methodology”, *Science and world* [“Razvitiye metodologii kontrollinga”, *Nauka i mir*], available at: <http://www.w-science.ru/test.html>

23. Сорокина Е. М. Анализ денежных потоков предприятия: теория и практика / Е. М. Сорокина, – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 176 с.

Sorokina, Ye. (2004), *Analysis of enterprise cash flows: theory and practice*, 2nd ed., revised. and ext. [*Analiz denezhnykh potokov predpriyatiya: teoriya i praktika*, 2-ye izd., pererab. i dop.], Finance and statistics, Moscow, 176 p.

24. Лігоненко Л. Управління грошовими потоками / Л. Лігоненко, Г. Ситник. – К. : КНТЕУ, 2005. – 255 с.

Ligonenko, L., Sitnik, G. (2005), *Cash flow management [Upravlinnya hroshovymu potokamy]*, KNTEU, Kyiv, 255 p.

25. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз / Р. О. Костирко. – Х. : Фактор, 2007. – 784 с.

Kostyrko, R. (2007), *Financial analysis [Finansovyy analiz]*, Factor, Kharkiv, 784 p.

26. Merna, T., Al-Thani, F. (2008), *Corporate risk management*, John Wiley&sons, Padstow, Cornwall, UK, 440 p.

27. Дребіт Г. Теоретико-методичні аспекти аналізу грошових потоків як важливих чинників їх планування, управління та контролю / Г. Дребіт // Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Економіка науки : зб. наук. пр. – Чернівці : Черн. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2015. – С. 161–169.

Drebit, G. (2015), “Theoretical and methodological aspects of the analysis of cash flows as important factors in their planning, management and control”, *Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Economics of Science* [“Teoretyko-metodychni aspekty analizu hroshovykh potokiv yak vazhlyvykh chynnykiv yikh planuvannya, upravlinnya ta kontrolyu”, *Naukovyy visnyk Chernivetskoho un-tu. Ekonomika nauky*: zb. nauk. pr.], ChNU, Chernivtsi, pp. 161-169.

28. Поддєрьогін А. Ефективність управління грошовими потоками підприємства / А. Поддєрьогін, Я. Невмержицький // Фінанси України. – 2010. – № 11. – С. 119–127.

Podderogin, A., Nevmerzhytsky, Ya. (2010), “Efficiency of cash flow management of the enterprise”, *Finance of Ukraine* [“Efektyvnist upravlinnya hroshovymu potokamy pidpryyemstva”, *Finansy Ukrainy*], No 11, pp. 119-127.

29. Дребіт Г. Впровадження контролінгу грошових потоків на підприємствах / Г. Дребіт // Науковий вісник Чернівецького нац. ун-ту. Економіка : зб. наук. пр. – Чернівці : Черн. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2017. – Вип. 794. – С. 41–50.

Drebit, G. (2017), “Implementation of cash flow controlling at enterprises”, *Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Economics of Science*

["Vprovadzhennya kontrolinhu hroshovykh potokiv na pidpryyemstvakh"], *Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Economics of Science*, ChNU, Chernivtsi, Issue 794, pp. 41-50.

30. Финансовый менеджмент / за ред. Г. Г. Кирейцева. – К. : ЦУЛ, 2002. – 496 с.

Kireitsev, G. (ed.) (2002), *Financial management [Finansovyy menedzhment]*, Center for Educational Literature, Kyiv, 496 p.

30. Бочаров В.В. Коммерческое бюджетирование / В. В. Бочаров. – СПб. : Питер, 2003. – 394 с.

Bocharov, V. (2003), *Commercial budgeting [Kommercheskoye byudzhetrovaniye]*, Peter, St. Petersburg, 394 p.

31. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента / И. Т. Балабанов. – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 526 с.

Balabanov, I. (2000), *Fundamentals of financial management*, 2nd ed., revised. and ext. [*Osnovy finansovogo menedzhmenta*, 2-ye izd., pererab. i dop.], Finance and statistics, Moscow, 526 p.

32. Ришар Ж. Бухгалтерский учет: теория и практика / Ж. Ришар. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 160 с.

Richard, J. (2000), *Accounting: theory and practice [Bukhgalterskiy uchet: teoriya i praktika]*, Finance and statistics, Moscow, 160 p.

33. Гросул В. А. Методичний підхід до оцінки фінансової безпеки підприємства торгівлі на основі дослідження його грошового потоку / В. А. Гросул, О. В. Антонова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. у 2 ч.– Х. : ХДУХТ, 2013. – Вип. 1 (17), ч. 1. – С. 113–120.

Grosul, V., Antonova, O. (2013), "Methodical approach to the assessment of financial security of trade on the basis of research of its cash flow" ["Metodychnyy pidkhdid do otsinky finansovoyi bezpeky pidpryyemstva torhivli na osnovi doslidzhennya yoho hroshovoho potoku"], *Economic strategy and prospects of trade and services*, KhDUHT, Kharkiv, Issue, 1(17), Part 1, pp. 113-120.

Волосов Анатолий Михайлович, канд. екон. наук, кафедра економіки та управління, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Ключківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-94; e-mail: volosov63@gmail.com.

Volosov Anatoly, PhD in Economics, Department of Economics and Management, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051, Tel.: (057)349-45-94; e-mail: volosov63@gmail.com.

Михайлова Олена Валентинівна, канд. екон. наук, кафедра економіки та управління, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Ключківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: 0502803582; e-mail: emi030865@gmail.com.

Mykhailova Olena, PhD in Economics, Department of Economics and Management, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051, Tel.: 0502803582; e-mail: emi030865@gmail.com.

DOI: 10.5281/zenodo.5040372

УДК 658.87(477)

РОЗДРІБНА ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ: ОГЛЯД СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ

П.В. Смірнова, С.М. Шинкар

Розвиток роздрібної торгівлі в Україні на сучасному етапі потребує глибокого аналізу для виявлення ключових чинників, що впливають на розвиток національної економіки загалом та роздрібної торгівлі зокрема. Рівень розвитку роздрібної торгівлі характеризує стан взаємозв'язку між виробниками та споживачами і зрештою є відображенням рівня життя населення України.

Проаналізовано сучасний стан, умови функціонування та розвитку галузі роздрібної торгівлі в Україні на основі даних Державної служби статистики. На основі статистичних даних, що описують розвиток роздрібної торгівлі в Україні, виявлено основні зміни, що сталися в країні, та перспективи розвитку. Унаслідок аналізу стану розвитку роздрібної торгівлі в Україні доведено, що останнім часом ця галузь стрімко нарощує свої обсяги, але є деякі негативні аспекти, зокрема зменшення частки вітчизняних товарів у структурі роздрібного товарообороту.

***Ключові слова:** роздрібна торгівля, розвиток, роздрібний товарооборот, регіональна структура, імпортозалежність.*

THE RETAIL TRADE IN UKRAINE: OVERVIEW OF THE PRESENT-DAY SITUATION AND TENDENCIES FOR FUTURE DEVELOPMENT

P. Smirnova, S. Shynkar

The development of retail trade in Ukraine at the present stage requires the all-around analysis to identify the important key factors influencing the development

---

© Смірнова П.В., Шинкар С.М., 2021